

Žaliavų kainų raida 2021–2022 m.

Žaliavų kainos pasaulio rinkoje 2021 m. pirmąjį pusmetį gerokai išaugo. Iš esmės didėjo visų žaliavų kainos – brango metalai, žaliavinė nafta, žaliavinė mediena, plastikai, žemės ūkio produktai. To priežastis – didelė žaliavų paklausa ir ribota jų pasiūla pasaulio rinkoje. **Vienas pagrindinių veiksnių**, lemiančių stiprią paklausą žaliavoms yra spartus didžiųjų pasaulio ekonomikų atsigavimas po COVID-19 viruso pandemijos. Tiek JAV, tiek Kinijoje, tiek Indijoje matomas labai stiprus pramonės aktyvumas. Šios valstybės, ypač Kinija ir JAV, yra didelės pramoninės valstybės ir jos savo gamybinuose procesuose naudoja daug žaliavų. Todėl esant didelei paklausai ir ribotai pasiūlai, atsiranda žaliavų trūkumas pasaulinėje rinkoje, trūkinėja vertės grandinės ir kyla žaliavų kainos. **Antroji priežastis**, dėl kurios atsirado žaliavų trūkumas pasaulinėje rinkoje kyla iš pasiūlos pusės ir yra nulemta Kinijos uostų veiklos ypatumų. Kai kurie Kinijos uostai dėl naujos COVID-19 viruso atmainos ir apskritai, viruso protrūkių, riboja darbą uostuose iš kurių vyksta prekyba su Europa. Didelė krovos darbų paklausa ir ribota pasiūla, lėmė, kad žaliavų tiekimas stringa, konteinerių gabenimo kainos labai pakilo, taip pat trūkinėja ir vertės grandinės. 2021 m. rugpjūčio mėn. vieno konteinerio pristatymo kaina iš Kinijos į Šiaurės Europą per metus buvo padidėjusi maždaug 5 kartus, o Kinijai teberibojant uostų veiklą mažai tikėtina, kad kainos artimiausiu metu sumenks. Taigi, Kinijos uostams ribotai tiekiant žaliavas į Europos uostus, kyla transportavimo kaštai, o tai didina žaliavų kainą. **Dar viena žaliavų kainų** kilimo priežastis yra naftos kainų padidėjimas, dėl kurių didėja transportavimo kaštai, kurie pereina ir į žaliavų kainos augimą.^{1 2 3}

Importo ir eksporto kainų kaita Lietuvoje 2021 m.

Žaliavų kainų kilimas neišvengiamai lemia ir spaudimą infliacijai Lietuvoje bei eksporto kainų kilimą. Lietuva, būdama maža atvira ekonomika, importuoja žaliavas, tam, kad galėtų gaminti tarpinio ir galutinio vartojimo prekes vidaus rinkai bei eksportui. Importuotų žaliavų kainų augimas atitinkamai didina gamybos kaštus ir lemia būtinybę verslui didinti eksportuojamos produkcijos kainas. Jei 2021 m. pirmąjį ketvirtį importo ir eksporto kainos didėjo nedaug – atitinkamai 2,3 ir 0,1 proc., tai antrojo ketvirčio kainų kilimas buvo labai spartus – importo kainos padidėjo 13,0 proc. per metus, o eksporto kainos – 7,7 proc.⁴ Pastarosios tendencijos, labai tikėtina, išliks ir vėlesniais metų ketvirčiais, todėl didelį poveikį eksporto vertės augimui 2021 m. darys ne tik didėsiantys eksportuojami kiekiai, bet ir kainų kaita.

Naftos kainos

Žaliavinės naftos paklausa 2021 m., kitaip nei 2020 m. COVID-19 viruso pandemijos aplinkoje, auga, o tai labiausiai susiję su labai sparčiu Kinijos ir JAV ekonomikos atsigavimu. Taip pat spartėja ir ekonominis aktyvumas Europoje ir kitose pasaulio valstybėse, o tai didina žaliavinės naftos paklausą pasaulio rinkose. Yra tikimasi, kad palyginti su 2020 m., žaliavinės naftos suvartojimas paaugs apie 6 proc. per metus. Tačiau, net ir didėjant paklausai, kai kurios OPEC aljanso šalys, pavyzdžiui, Saudo Arabija ir JAE, teigia, kad tebėra daug neužtikrintumo dėl pandemijos protrūkio, todėl žaliavinės naftos pasiūla bus didinama tik palaipsniui. Yra tikimasi, kad 2021 m. gamybinės apimtys padidės kiek daugiau nei 2 proc., o OPEC šalys padidins gamybą

¹ The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

² Financial Times 2021-05-21. China and green energy drive copper prices to record high. <https://www.ft.com/content/d6506ccc-216b-4d7c-86c6-1add16370805>

³ Financial Times 2021-08-16. Shipping bottlenecks set to prolong supply chain turmoil. <https://www.ft.com/content/e1263950-1173-4832-a011-ada04df1e93c>

⁴ Remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis 2021-08-27.

kiek daugiau nei 3 proc. per metus. Stipresnis nei pasiūlos žaliavinės naftos paklausos augimas lemia naftos kainų kilimą – remiantis The Economist Intelligence Unit prognoze, tikimasi, kad 2021 m. per metus BRENT žaliavinės naftos kaina paaugės kiek daugiau nei 60 proc. per metus: nuo vidutiniškai 40 iki 68 JAV dolerių už barelį. Prognozuojama, kad aukščiausia kaina bus 2021 m. trečiąjį ketvirtį, metų pabaigoje ji kiek sumažės.⁵

Metalų kainos

Remiantis The Economist Intelligence Unit duomenimis, daugelio metalų kainos 2021 m. pradžioje šoktelėjo aukštyn.⁸ Vėlgi, pagrindinė to priežastis – spartus Kinijos ir JAV ekonomikų augimas ir dėl to didėjanti paklausa metalams, kurie yra naudojami pramoninės produkcijos gamybai. Dėl trumpuoju laikotarpiu didėjančios paklausos ir ribotos pasiūlos, tikimasi, kad daugelio metalų kainų 2021 m. per metus gerokai paaugės (žr. 1 lentelę). Vis dėlto, kai kurių metalų rinkoje, manoma, kad kainų padidėjimas ilgesniuojų laikotarpiu bus pastovus, o to pagrindinė priežastis yra daugelio ekonomikų persiorientavimas link žaliajo kurso.

Aliuminio paklausa 2021 m. tikimasi paaugės daugiau nei 6 proc. per metus. Pasiūlos augimas turėtų būti nuosaikesnis – apie 3,5 proc. per metus. Teigiama pasiūlos kaita labiausiai priklausys nuo Kinijos aliuminio gavybos sprendimų, kitos šalys pasiūlą didins gerokai nuosaikiau. Tai lemia aliuminio kainų padidėjimo prognozę – tikimasi, kad 2021 m. kaina padidės beveik 33 proc. Numatoma, kad vidutinė aliuminio kaina 2021 m. bus 2,264 JAV dolerių už toną, o 2022 m., dėl silpniau augančios paklausos, ji turėtų sumažėti iki 1,939 JAV dolerių už toną, t. y. apie 14 proc. Kaip ir naftos kainų raidos atveju, aliuminio kainos turėtų būti aukščiausios 2021 m. antrąjį ir trečiąjį ketvirtį, o ketvirtąjį – turėtų kiek sumenkėti. Prognozuojama, kad 2023 m. aliuminio kainos ir toliau mažės.

Panašios prognozės yra ir kitų metalų – nikelio, alavo ir vario – kainų raidai, tačiau yra ir svarbių skirtumų. Šių metalų kainos, manoma, ilgesniuojų laikotarpiu bus nuolatiniame aukštesniame lygyje.

2021 m. sparčiai auganti **nikelio** paklausa (prognozuojama – 7,1 proc. per metus), lėčiau auganti jo pasiūla (2,7 proc.), lemia kainų augimą 28,8 proc. per metus – nuo 13,787 iki 17,754 JAV dolerių už toną. Kitaip nei aliuminio kainos, 2022 m. kainų augimas turėtų būti teigiamas – jos turėtų didėti iki 18,975 JAV dolerių už toną (6,9 proc.), o ir 2023 m. kainų didėjimo prognozė taip pat teigiama (7,9 proc. – iki 20,475 JAV dolerių už toną). Pagrindinė nuolat augančių nikelio kainų priežastis – ilgesniuojų laikotarpiu išaugsianti jo paklausa. Nikelis yra naudojamas elektros automobilių baterijų gamyboje, todėl, manoma, kad elektromobilių rinkos plėtros tendencijos nulems ir šio metalo padidėjusią paklausą ilgalaikėje perspektyvoje. Nikelio paklausa ir kainos taip pat didėja ir dėl trumpojo laikotarpio ekonominių tendencijų – po COVID-19 viruso pandemijos sparčiai atsigauna Kinijos, JAV, ES, Pietų Korėjos, Japonijos rinkos, kurios yra svarbios šio metalo naudotojos.

Alavo kainų augimas 2021 m. yra labai spartus, prognozuojama, kad vidutiniškai jos padidės net 67 proc. – nuo 17,125 iki 28,652 JAV dolerių už toną. Paklausos augimas, numatoma, bus apie 6,5 proc., pasiūlos – 3,3 proc. per metus. 2022 m. kainų augimas bus nedidelis, tačiau teigiamas – jos turėtų paaugti apie 1 proc. per metus – iki 28,750 JAV dolerių už toną. Beveik pusė visos alavo produkcijos tenka elektronikos pramonei

⁵ The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

⁶ Financial Times 2021-05-21. China and green energy drive copper prices to record high. <https://www.ft.com/content/d6506ccc-216b-4d7c-86c6-1add16370805>

⁷ The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

⁸ The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

VŠĮ „Versli Lietuva“

A. Goštauto g. 40A, LT-03163 Vilnius, Lietuva

Tel. 8 (5) 249 90 83, Faks. 8 (5) 204 58 08

El. paštas: info@verslilietuva.lt

Įmonės kodas: 302454111

PVM kodas: LT100005125012

lydmetalo lydiniams gaminti, todėl nuo šio sektoriaus raidos labiausiai priklausys ir alavo kainų kaita. Manoma, kad alavo kainos, taip pat kaip ir nikelio kainos bent jau vidutiniu laikotarpiu bus aukštesniame lygyje nei buvo ankstesniais metais.

Vario kainų raida yra panaši į alavo kainų augimą – 2021 m., tikimasi, kad jos paaugs net 47 proc., o 2022 m. – apie 4 proc. Nors vario paklausos augimas 2021-2022 m. didelis nebus (atitinkamai 0,3 proc. ir 1,9 proc.), o pasiūlos augimas bus didesnis arba atitiks paklausos augimą (apie 2,0 proc.), praėjusius keletą metų mažėjusios vario atsargos rinkoje lėmė jo kainų šuolį. Taip pat, prognozuojama, kad vario paklausa rinkoje ilgesniuojų laikotarpiu didės, o tai lems ir tolesnį spaudimą jo kainų didėjimui. 2021 m. vidutinė metinė vario kaina, tikimasi, bus 9,123 JAV dolerių, 2022 m. – 9,525 JAV dolerių, o 2023 m. – 10,325 JAV dolerių už toną. Pastebėtina, kad daugelį dešimtmečių vario kainos neviršijo 10,000 JAV dolerių už toną, tačiau šios tendencijos keičiasi. Varis, kaip ir nikelis, yra naudojamas elektros automobilių gamyboje, taip pat vėjo ir saulės jėgainių stotyse, todėl jo paklausa ilgesniuojų laikotarpiu, manoma, išliks nuolat padidėjusi. Perėjimas prie žaliosios pakraipos, manoma, padidins vario paklausą – iki 2030 m. maždaug 600 proc., o pasiūla, tikimasi, augs lėčiau. Kinija, kuri pasaulyje yra didžiausia vario pirkėja, ir jos itin didelis ekonominis aktyvumas, trumpuoju laikotarpiu taip pat yra svarbus veiksnys, lemiantis vario kainų šuolį pasaulinėje rinkoje.⁹

Cinko kainos pasaulinėje rinkoje 2021 m., tikimasi, padidės maždaug 25 proc., 2022 m. sumenks 3 proc. ir sieks 2,748 JAV dolerių už toną. Didesnis pasaulinis dėmesys investicijoms į infrastruktūrą, ypač remiant žaliosios ir atsinaujinančios energijos projektus naudojant cinkuotą plieną, prisideda prie padidėjusio cinko vartojimo ir šio metalo kainos padidėjimo ilgesniuojų laikotarpiu. **Plieno** kainos trumpuoju laikotarpiu, dėl didelio ekonomikų aktyvumo, didėja (2021 m. – 63 proc.), tačiau vėlesniais metais turėtų mažėti. **Švino** kainų augimas, stebimas 2021 m. (13,5 proc.), vėlesniais metais turėtų lėtėti dėl pakankamos jo pasiūlos pasaulinėje rinkoje. **Aukso** kainos, po nemenko jų augimo COVID-19 viruso pandemijos metu 2020 m. (27 proc.), 2021 m. kiek didės (0,7 proc.), o vėlesniais metais, manoma, mažės.

1 lentelė. Metalų kainos

Žaliava	Laikotarpis	Paklausos augimas, proc.	Pasiūlos augimas, proc.	Vidutinė metinė kaina, JAV doleriai už toną	Kainos pokytis, proc.
Aliuminis	2021 m.	+6,3	+3,5	2,264	+32,8
Aliuminis	2022 m.	+3,6	+2,4	1,939	-14,4
Nikelis	2021 m.	+7,1	+2,7	17,754	+ 28,8
Nikelis	2022 m.	+2,6	+2,5	18,975	+6,9
Alavas	2021 m.	+6,4	+3,1	28,652	+67,3
Alavas	2022 m.	+1,8	+3,6	28,750	+0,3

⁹ Financial Times 2021-05-21. China and green energy drive copper prices to record high. <https://www.ft.com/content/d6506ccc-216b-4d7c-86c6-1add16370805>

Varis	2021 m.	+0,3	+1,9	9,123	+47,9
Varis	2022 m.	+2,3	+2,0	9,525	+4,4
Cinkas	2021 m.	+4,6	+2,3	2,831	+25,1
Cinkas	2022 m.	+1,8	+1,6	2,748	-3,0
Plienas	2021 m.	+6,7	+7,1	793	+62,9
Plienas	2022 m.	+3,0	+3,0	704	-11,2
Švinas	2021 m.	+4,5	+3,4	2,071	+13,5
Švinas	2022 m.	+2,1	+2,2	2,138	+3,2

Šaltinis: The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

Žemės ūkio produktų kainos

Jeigu metalų kainų kaita ilgesniu metu priklausys nuo paklausos svyravimų ir ekonomikų esminio persiorientavimo link žaliojo kurso, tai žemės ūkio produktų kainos labiau priklausys nuo žemės ūkio produktų derliaus, paklausos pokyčių vartojimo rinkoje bei jų atsargų susidarymo, taip pat konkurencinių sąlygų ir galimo didesnio pakeičiamumo tarp produktų. Remiantis The Economist Intelligence Unit duomenimis, yra prognozuojama, kad 2021 m. pakils kavos kainos (20-25 proc.), brangs palmių, rapsų, saulėgrąžų aliejai (žr. 2 lentelę). Taip pat didės kukurūzų (50 proc.), sojos pupelių (46 proc.), cukraus (29 proc.), kviečių (18 proc.), medvilnės (32 proc.) kainos. Tikimasi, kad kiek sumažės ryžių, kakavos kainos, o arbatos kaina beveik nekis.

2021 m. prognozuojamas **kavos** kainų augimas – Arabica kavos kainos pakils beveik 25 proc., Robusta – beveik 20 proc. Kavos suvartojimas 2020/21 m., tikimasi, augs nuosaikiai, o 2021/22 m. augimas turėtų paspartėti. 2020/21 m. nuosaikus paklausos augimas yra nulemtas COVID-19 viruso pandemijos ypatumų ir jos poveikio kavos suvartojimui tiek namų, tiek ir ne namų sektoriuose (darbo vietose, kavinėse, restoranuose). 2021/22 m., prognozuojant spartų popandeminį ekonomikų atsigavimą, kavos suvartojimas turėtų didėti sparčiau. 2022 m. susidariusios kavos atsargos pasaulinėje rinkoje turėtų lemti kavos kainų kryptį 2022 m. **Kakavos** suvartojimas COVID-19 viruso pandemijos akivaizdoje 2019/20 m. mažėjo (4 proc.). Nors 2020/21 m. jos paklausa kiek atsigavo, tačiau, kaip ir kavos, susidariusios jos atsargos, lemia jų kainų kryptį 2021-2022 m. laikotarpiu. Kakava, kitaip nei kava, nėra labai intensyviai naudojama ne namų sektoriuje, tačiau ir šiame sektoriuje mažmeninės prekybos apimčių lėtėjimas, lemia atsargų susidarymą ir neigiamą kakavos kainų kaitą pandeminiu laikotarpiu. Prognozuojama, kad **arbatos** kainų kaita bus kiek kitokia nei kakavos kainų pokyčiai. Arbata, po vandens, yra antra pasaulyje pagal jos kiekio suvartojimą, o jos paklausos augimas iš esmės priklausys nuo demografinių veiksnių pokyčių. COVID-19 pandemijos metu kiek mažėjo jos suvartojimas ne namų sektoriuje, tačiau didėjo namų sektoriuje. Arbatos kaina 2021 m., palyginti su 2020 m., tikimasi, beveik nekis, o 2022 m. – paaugs (8 proc.) dėl spartėjančios paklausos augimo.

Nemenkai auganti paklausa aliejams pasaulio rinkoje 2021 m. didina jų kainas. 2021 m. **rapsų aliejaus** kaina, tikimasi, paaugs daugiau nei 50 proc., tačiau 2022 m. ji kiek sumenkės dėl sparčiau augančios kitų –

¹⁰ The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

VŠĮ „Versli Lietuva“

A. Goštauto g. 40A, LT-03163 Vilnius, Lietuva

Tel. 8 (5) 249 90 83, Faks. 8 (5) 204 58 08

El. paštas: info@verslilietuva.lt

Įmonės kodas: 302454111

PVM kodas: LT100005125012

ypač saulėgrąžų ir palmių – aliejų pasiūlos ir stipresnės konkurencijos pasaulinėje rinkoje. Taip pat, rapsų aliejaus kainų kryptis 2022 m. yra sietinas ir su jo atsargų susidarymu, paklausai 2021 m. augant lėčiau nei pasiūlai. **Palmių aliejaus** kaina 2021 m., tikimasi paaugs taip pat daugiau nei 50 proc., 2022 m. – apie 2 proc. **Saulėgrąžų aliejus** 2021 m., tikimasi, pabrangs daugiau nei 50 proc., 2022 m. kaina turėtų mažėti apie 15 proc. Pastaroji tendencija yra aiškintina tuo, kad 2022 m. saulėgrąžų aliejaus pasiūla augs sparčiau nei paklausa ir lems jo atsargų susidarymą pasaulinėje rinkoje.

Kviečių kainų augimas yra nulemtas tiek struktūrinių – demografinių – veiksnių įtakos jų suvartojimui, tiek ir laikinų paklausos svyravimų. 2021-2022 m. paklausai augant daugiau nei pasiūlai, prognozuojama, kad jų kaina 2021 m. augs 18 proc., 2022 m. – 1,5 proc. **Kukurūzų** kaina, dėl augančios paklausos ir menkiau augančios pasiūlos 2021 m. didės apie 50 proc., o 2022 m. tendencijos bus atvirkštinės ir nulems kainų kryptį apie 6 proc.

2 lentelė. Žemės ūkio produktų kainos

Žaliava	Laikotarpis	Paklausos augimas, proc.	Pasiūlos augimas, proc.	Vidutinė metinė kaina, JAV doleriai už svorio vnt. (svara/toną/kg)	Kainos pokytis, proc.
Kava Arabica	2021 m.	+1,2 ¹	+3,2 ¹	188,1	+24,8
Kava Arabica	2022 m.	+3,7 ²	-9,6 ²	175,8	-6,5
Kava Robusta	2021 m.	+1,2 ¹	+3,2 ¹	82,3	+19,7
Kava Robusta	2022 m.	+3,7 ²	-9,6 ²	77,8	-5,6
Kakava	2021 m.	+0,9 ¹	+10,3 ¹	2,313	-2,4
Kakava	2022 m.	+2,7 ²	-6,4 ²	2,219	-4,1
Arbata	2021 m.	+2,1	+1,0	2,70	-0,1
Arbata	2022 m.	+3,8	+3,3	2,92	+8,2
Rapsų aliejus	2021 m.	+3,6 ¹	+5,1 ¹	1,396	+54,2
Rapsų aliejus	2022 m.	+1,5 ²	+0,7 ²	1,338	-4,1
Palmių aliejus	2021 m.	+0,3 ¹	+3,5 ¹	1,131	+58,1
Palmių aliejus	2022 m.	+5,2 ²	+4,6 ²	1,153	+2,0
Saulėgrąžų aliejus	2021 m.	-9,3 ¹	-12,2 ¹	1,359	+ 54,4
Saulėgrąžų aliejus	2022 m.	+9,8 ²	+14,4 ²	1,151	-15,3
Kviečiai	2021 m.	+3,9 ¹	+1,6 ¹	283	+18,1
Kviečiai	2022 m.	+1,4 ²	+1,4 ²	288	+1,5
Kukurūzai	2021 m.	+1,3 ¹	+0,3 ¹	273	+50,7
Kukurūzai	2022 m.	+2,7 ²	+6,5 ²	256	-6,1

Šaltinis: The Economist, Intelligence Unit 2021-08-18. Commodity Prices.

¹ – 2020/21; ² – 2021/22

Medienos kainos

2021 m. pirmąjį pusmetį žaliavinės medienos kainos visame pasaulyje taip pat išaugo. Pailgėjo tiek į Europą transportuojamos medienos gaminių pristatymo laikas, tiek ir padidėjo jos pasaulinė paklausa po COVID-19 viruso pandemijos. Būsto rinkos daugelyje šalių yra labai aktyvios, būsto kainos sparčiai auga, o būsto

VšĮ „Versli Lietuva“

A. Goštauto g. 40A, LT-03163 Vilnius, Lietuva

Tel. 8 (5) 249 90 83, Faks. 8 (5) 204 58 08

El. paštas: info@verslilietuva.lt

Įmonės kodas: 302454111

PVM kodas: LT100005125012

sektoriuje, mediena, kartu su tokiomis žaliavomis kaip metalai, yra naudojama kaip statybinė medžiaga. Taigi, žaliavinės medienos kainų dinamika, kaip ir daugelio kitų žaliavų, yra priklausoma nuo sparčiai augančios paklausos ir apribotos pasiūlos veiksnių.¹¹

2021 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje mediena kainavo kiek daugiau nei 500 JAV dolerių už 1000 pėdų. Paskutinį kartą, tokia medienos kaina buvo 2020 m. lapkričio mėn. Tiesa, tokia medienos kaina rugpjūčio mėn. buvo gerokai mažesnė nei, pavyzdžiui, 2021 m. gegužės mėn., kai ji buvo šoktelėjusios iki maždaug 1600 JAV dolerių.¹² Vis dėlto, didesnė nei 500 JAV dolerių kaina, iš esmės nebuvo fiksuojama per praėjusį dvidešimtmetį, o anot Bloomberg vertinimų, 2021–2022 m. medienos kaina turėtų stabilizuotis ties 550-600 JAV dolerių riba.

13

¹¹ Financial Times 2021-08-01. Pandemic fuels broadest global house price boom in two decades. <https://www.ft.com/content/491a245d-4af7-4cad-b860-6ba51b86b45f>

¹² Nasdaq 2021-08-27. Pandemic fuels broadest global house price boom in two decades. <https://www.nasdaq.com/market-activity/commodities/lbs>

¹³ Bloomberg 2021-04-20. Sky-High Lumber Prices to Drop by Year-End, Analyst Says. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-20/sky-high-lumber-prices-to-drop-by-year-end-analyst-says>

VšĮ „Versli Lietuva“

A. Goštauto g. 40A, LT-03163 Vilnius, Lietuva

Tel. 8 (5) 249 90 83, Faks. 8 (5) 204 58 08

El. paštas: info@verslilietuva.lt

Įmonės kodas: 302454111

PVM kodas: LT100005125012